

ntamo

Pekka Luhta

PERFORMANSSIN
PIENI PUNAINEN
KIRJA

PERFORMANSSIN PIENI PUNAINEN KIRJA

PEKKA LUHTA

Tuolla, alhaalla, ntamo 2010

© 2012 Pekka Luhta

ISBN 978-952-215-183-4

SARJAN ULKOASU

Marko von Konow

TAITTO

Make Copies

VALMISTAJA

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

2012

ntamo

www.ntamo.net

Pekka Luhta

PERFORMANSSIN
PIENI PUNAINEN
KIRJA

ntamo

”Epämääräisiä ideoita vastaan on pantava selkeät kuvat.”

La Chinoise, ou plutôt à la Chinoise: Un film en train de se faire, Jean-Luc Godard, 1967.

”Selkeitä kuvia vastaan tarvitaan epämääräisiä ideoita.”

Vaasa Palaa, yhdystaideteoksellinen kokeilu, Vaasan kaupunginteatterin pieni näyttämö, Pekka Luhta, 1981.

I

Tämän käsillä olevan teoksen tarkoitus on teksti kielellisistä strategioista – performanssista, performanssitaiteesta ja performanssin kritiikistä. Tähän tekstiin rakentuu ajatus siitä, että merkit, joita mainituissa kielellisissä strategioissa esiintyy, eivät ole vain jonkin paikallisen, tilanteellisen tai teoksellisen organisaatioperiaatteen työkaluja, vaan yleisemmässä yhteydessä kieleen. Puhuttaessa performanssista puhutaan myös kieleen rakentuneesta yhteisöstä.

Performanssin puhunta on eräs mahdollinen käyttökelpoinen toiminnallinen väylä tulla ilmaiseksi kieleen, ilmetä yhtenä kielekkeenä. Performanssi on toiminta kieliyhteydessä, tai lausuma, joka toiminnallisesti rakentaa tuon yhteyden. Sen se tekee väliaikaisella kielenkäyttäjien yhteisöllään. Siten performanssin toiminnalle on olennaista missä ja keille jotakin sanotaan tai ketkä muodostavat vuoropuhelun. Miten vastaanottohorisontti määräytyy esitetyn lausuman tapahtumaketjussa?

Performanssitaiteessa tapahtuman tila-aika on kaikkea muuta kuin etukäteen annettu. Toiminta, konteksti ja kokemus – teoksen tapahtuman elementtien ristiriitaisuuksista – moninkertaistavat vaihtoehdot ilmaistujen asioiden käsiteltävyydelle ja käsittämislle.

Tässä tekstissä performanssi, kritiikki ja performanssitaide ovat käsiteltyinä yhteydessään, kolmikentän kokonaisuutena. Se antaa tekstille eroavuuden, eli sille mahdollisen tekstinsäisten siirtymien käsittelyjärjestyksen, ilman suoraa diskursiivista palautusta, joka saattalee asiat jäännöksettömiin eriin.

Tämä teksti noudattelee performanssiteosten strategioita

ja välineellisiä taktiikoita tai sovelluksia. Tekstissä mietitään teoksia ja kritiikkejä tai ylipäätään taidetta ja kirjoitusta.

(Näkyvää punaista lankaa aiheenkäsittelylle ei ole). Pyrkimys – löytää selvästi erottuva keskeinen määrittelevä tekijä tästä aiheyhteydestä, on tekstinkuljetuksen hirttosilmukka. Tällä perustavalla kuvalla kirjoittaja painottaa lähtökoh- taansa tämän tekstin kirjoittamiseen ja sen avaamaan maail- maan. Teksti ei riipu etukäteen asetetusta muodosta ratkais- ta kolmikentän ongelma.

Kirjoittajan intressi liittyy siirtoihin, joihin ei kuulu roik- kuminen siinä tavoitteessa, joka etukäteen määrittelee teks- tin.

II

Performanssi ei ole näppärän väliintulon toimitus, efekti, vitsi, mutta se on niitäkin, totta kai. Kyse ei ole siitä, miten ihminen yrittää puhua. Tällä kertaa, kun performanssista puhutaan, kyse on kieltä koskevasta ajasta ja tilasta, kielen- käyttöjen ruumiillisuudesta, siitäkin, että ihmisen suussa roikkuu kieli.

Kielenkäytöt tulevat esiin heti kun otetaan nykyperfor- manssin teokset pohdintaan. Tälle mainitulle seikalle ei ole ero, onko teokset tehty yleisön ollessa niiden äärellä tai niin, että teoksiin on tutustuttu dokumentaatioista.

Kun yleisö on poissa tekopaikoilta, tai tilanteessa, jossa teos elää ikään kuin ”taiteen ulkopuolella”, kielellisyys ja ker- rotun symbolointi tulevat hyvin kouraantuntuviin rooleihin. Mutta näin on myös paikanpäällä, kun kieli on ruumiillinen kosketin, näyttöpäätte ja lähetin, sanoman muokkaaja, teksti joka kierrättää teon, kaiuttaa sen.

Teoksista puhutaan havaittuina ja kerrottuina erityisillä

ja ainutkertaisilla tavoilla. Aivan samoin, kuin tästäkin tekstissä, kuullaan monia kuvauksia performanssiteoksen kompleksisesta ilmiöstä. Jokaisella osatekstillä säilyy suhteellinen merkityksensä.

Niitä voidaan jo edeltäkäsinkin pitää rajatapauksina muiden tekstien joukossa. Niillä on myös imaginaarinen halunsa, suhde leikkiin, ja reaktiivisuutensa jo käytyihin keskusteluihin performanssiteesta ja performanssin kritiikistä.

III

Tässä tekstissä esillä oleva hanke – performanssikritiikin kuvailu ja performanssin sekä performanssiteen kuvaaminen – on toistaiseksi mahdollisuuksien rajoissa, koska yhteen merkityssysteemiin palauttavaan määrittelyyn ryhtyminen ei ole tavoitteena.

Teksti on hankkeen ylläpitämä arvoitus. Hankkeella on vertaileva suhde siihen mitä se jäljittää. Mitä on hankkeen siirtävän ja lykkäävän halun takana? Se mitä se järjestää aihepiiristä näkyviin. Keskiössä ei ole silmukoitua väitettä. Kritiikki voidaan ulottaa laaja-alaisemmaksi kuin perinteisesti ajatellaan.

Tämän kirjoituksen kehällä pyörivä kysymys on (kysyen) miettiä kritiikkiparadigmaan ehdollistamisten sijaan tekstillisiä kielellisyyksiä siitä, miten rinnakkaiset performanssikritiikit voivat toimia tai miten nuo kritiikit asettuvat nykyisen taidekritiikin yhteyteen?

Muotoutuneet esiymmärrykset eivät tämän kysymiseen sanottavasti vaikuta.

Kirjoitus etenee epälineaarisesti, pysähdellen myös teemoihin, jotka nousevat – kritiikin ja teosten ajattelun ohella – performanssin kielekkeistä ja toiminnallisuuksista taiteen

ulkopuolisissa tapahtumaympäristöissä. Tämä hanke korostaa sekä niitä liittyviä ja yhdistelmiä, jotka tavalla tai toisella osallistuvat taideteosten syntymään, että niitä, joihin performanssi osallistuu ilman kosketusta taiteeseen.

Tietyllä tasolla tästä tekstistä tulee myös häirinnän poetiikkaa. Se voi koskea kirjoitustapahtumaa ja sitä mistä kirjoitetaan. Reittinä on poeettisen kielen ja sen säännöttömien prosessien myönteinen vaikutus kirjoitukseen, joka elää ”kielillä puhujien” subjektiviteettien maailmaa.

Tekstin ilmoittautuessa performanssikriittiseksi se on osa kirjoittajakritiikin kritiikinharjoittamista. Mikä edellyttää tekstillisesti dekonstruoivia avauksia kirjoitussidonnaisiin binaariasetelmiin, joita muun muassa ovat kriitikko – taiteilija, kuraattori – järjestäjä, tekijä – yleisö, taide – ei-taide ja toimijasubjekti – yhteisö.

Tekstin käänteissä kirjoittaja luottaa naiivisti kritiikin ”aistimelliseen varmuuteen”, toisin sanoen, kritikon omaan ruumiilliseen tietoisuuteen, jolla on – niin kuin kaikilla ymmärryksillä – subjektiivisesti värittyyn ristiriitainen suhde koettuun maailmaan ja ajateltuun asiaan.

Teosten äärellä koetun teossuhteen ristiriitaisuus on siinä, että – samalla kun jokainen aistimellinen ymmärrys on erityisesti strukturoitunut intensiteetti elävän teoksen ja yleisön välisessä suhdekentässä – kirjoittaja yrittää kuitenkin kirjoittaa niin, että tekstillä olisi kompetenssinsa mielekkäys myös yleisemmin puhuttelevana kokemusarvona.

IV

Tekstinsyntymällä on vaiheistuksen ja kielellisyyden tasot. Projekti toteutuu kirjoittamalla, yhdistyen havainnointiin ja elämäpiirien kokemuksellisiin käytäntöihin. Tekstiä edeltävä

